

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΑΠ' ΟΤΙ ΔΙΑΒΑΖΩ

Οι νεότερες για την ύλη αντιλήψεις και η κλασική επιστήμη.—Η μοριακή πραγματικότητα.—Σήμερα αποτελεί άδιαφιλονίκητη αλήθεια το ότι η ομογένεια (όπως και η ισορροπία) είναι μια όχι εξωτερική φανταστική, που εξαφανίζεται μόλις μεταβληθεί ή μεγεθυνθεί υπό την οποία παρατηρούμε την ύλη. Κι' ακόμα ακριβέστερα αυτή η μεγαλοσκοπική ισορροπία αντιστοιχεί σ' ένα μόνιμο καθέτως μιάς άτακτης διαταραχής, του οποίου η ευρύτητα είναι παραπολύ μικρή για να μπορέσουμε να τη διακρίνουμε απ' ευθείας. Μά μόνο από το γεγονός, ότι η διαταραχή γίνεται πώς όλες τις διευθύνσεις, χωρίς να προτιμείται καμιά διεύθυνση, ή στατιστική μηχανική μπορεί και υπολογίζει το φαινόμενο αποτέλεσμα, το οποίο γίνεται στην κλίμακα παρατηρήσεως των αισθήσεών μας. Και μās διδάσκει η στατιστική μηχανική, ότι η ολική κινητική ενέργεια των μορίων ενός αερίου είναι ίση με το μισό του τριπλασίου του γινόμενου της πίεσεως επί τον όγκο ή κινητική θεωρία των αερίων του λοιπού πήρε τη θέσι της στην κλασική Επιστήμη. Κι' ο νόμος του Avogadro αναγράφεται επί κεφαλής της χημείας όπως και της φυσικής. «Δύο οποιαδήποτε αερώδη σώματα, τα οποία έχουν την ίδια πίεσι και την ίδια θερμοκρασία και καταλαμβάνουν ίσους όγκους αποτελούνται από ίσον αριθμό μορίων».

Όταν σ' ένα σώμα ή πίεσι, ή θερμοκρασία και ο όγκος είναι ίδιοι, ή ολική ενέργεια των αερίων μορίων είναι ή ίδια για το ένα και για το άλλο σώμα.

Η μέση ενέργεια των μορίων τους είναι λοιπόν ή ίδια, αφού τα μόρια είναι ισάριθμα. Μ' άλλα λόγια τα μόρια κάθε σώματος είναι ιδιαίτερα και χαρακτηρίζουν το σώμα. Αλλά υπό τις αυτές συνθήκες θερμοκρασίας και πίεσεως ή μέση κινητική ενέργεια των μορίων αυτών είναι ή ίδια για όλα τα αερώδη σώματα. Δεν είναι καθόλου ένα παιγνίδι της φαντασίας το ότι ξέρουμε να μετρούμε και να λογαριάζουμε, όπως θα μπορούσαμε απ' ευθείας με τα μέτρα μας και τη μολάντζα να μετρήσουμε, το βάρος, τον αριθμό, τις διαστάσεις και τη μέση ταχύτητα των ασύλληπτων αυτών τεμαχιδίων. Αλλ' αφού οι ίσοι όγκοι των διαφόρων αερίων σωμάτων (υπό τις ίδιες συνθήκες) περιέχουν ίσον αριθμό μορίων, μās άρχει να γνωρίσουμε τον αριθμό για ένα απ' αυτά τα σώματα. Π.χ. Στη θερμοκρασία και την πίεσι τη φυσική ένα τετραγωνικό χιλιοστόμετρο αζώτου περιέχει τριάντα εκατομμύρια δισεκατομμυρίων άτομα.

Πώς οι φυσικοί κατόρθωσαν να τα λογαριάσουν;

Η κίνηση του Μπράουν.—Θα υποδείξω πολύ σύντομα το πνεύμα της πιο επιδέξιας και της πιο άμεσης μεθόδου, που πραγματοποιήθηκε αυτό το κατορθώμα: Τη μέθοδο, δηλαδή, του Μπράουν που τη χρωστάμε στον J. Perrin.

Αν ρίξουμε σ' ένα αέριο ή σ' ένα υγρό μικρούς κοκκίδια παρατηρούμε, ότι τα κοκκίδια

αυτά δε μετέχουν στη μοριακή διαταραχή του αερίου ή του υγρού. Γιατί; Διότι, επειδή τα κοκκίδια είναι πολύ χοντρά, δέχονται απ' όλες τις διευθύνσεις χτυπήματα από τα μόρια του αερίου ή του υγρού, κι' επειδή τα χτυπήματα αυτά αναιρούνται μεταξύ τους τα κοκκίδια μένουν ακίνητα. Αλλ' αν ρίξουμε ακόμα μικρότερα κοκκίδια και τα παρατηρήσουμε μ' ένα ισχυρότατο μικροσκόπιο θα τα δούμε πώς χορεύουν μέσα σε μια πολύ μικρή περιφέρεια έναν άταχτο χορό: αυτό καλείται κίνηση του Μπράουν. Αν ρίξουμε σ' ένα βαρύ υγρό μεγάλο αριθμό από παραπολύ μικρά κι' όμοια μεταξύ τους κοκκίδια (π.χ. κοκκίδια κομμοροπίνης), τα κοκκίδια αυτά δε θα πέσουν όλα στο βυθό. Η βαρύτητα τα τραβάει προς τα κάτω, μα ή θερμική διαταραχή αδιάκοπα τα σκορπίζει, κι' έτσι δημιουργείται μια κατάσταση μόνιμη που διαρκεί ατέλειωτα, όπου τα κοκκίδια καταντούν πιο σπάνια όσο ψηλότερα κοιτάμε στο υγρό.

Αν κάνουμε δυο πειράματα αυτού του είδους με κοκκίδια διαφορετικού βάρους και αν με τη βοήθεια μικροσκοπίου μετρήσουμε το ύψος στο οποίο πρέπει ν' ανεβούν για να γίνουν τα κοκκίδια δυο φορές λιγότερα από τα κοκκίδια που μείναν στη βάση, βλέπουμε την παρατήρησι να συμφωνεί με τη θεωρία. Το ύψος στο οποίο πρέπει ν' ανεβούν τα κοκκίδια είναι τόσο μεγαλύτερο

όσο ελαφρότερο είναι το κοκκίδιο. Είναι διπλάσιο, τριπλάσιο, τετραπλάσιο το ύψος όταν τα κοκκίδια είναι δυο, τρεις, ή τέσσαρες φορές πιο ελαφρά».

Ένα τέτοιο γαλάκτωμα μπορεί να συγκριθεί μ' ένα μίγμα ενός αερίου από αργόν, που έχει μόρια πολύ βαρεια, και από υδρογόνο που τα μόρια του είναι πολύ ελαφρότερα. Σ' ένα τέτοιο μίγμα, λεπτών, ή κινητική θεωρία των αερίων (νόμος του Avogadro) εφαρμόζεται όπως και σ' ένα αερώδες καθαρό σώμα (το δευγόνιο) ή και σ' ένα μίγμα δευγόνου και αζώτου, των οποίων τα μόρια είναι σχεδόν του ίδιου βάρους.

Τα γαλακτώματα, που μεταχειρίσθηκε ο Perrin, αποτελούσαν αληθινές σε μικρογραφία ατμοσφαίρες, ύψους $\frac{1}{10}$ του χιλιοστομέτρου. Στην ατμοσφαίρα, λοιπόν τη γήινη, ή οποία αποτελείται από μόρια αζώτου και δευγόνου, με βάρη πολύ λίγο διαφορετικά, πρέπει ν' ανεβή κανείς στα 5540 μέτρα για να ελαττωθεί ή δασύτης στο μισό. Όταν αν σ' ένα από τα γαλακτώματα πρέπη π.χ. ν' ανεβή στα $\frac{28}{1000}$ του χιλιοστομέτρου για να επιτύχη αραίωμα ίσο με το μισό, ή σχέση του 5540 μέτρα με τα $\frac{28}{1000}$ του χιλιοστομέτρου δίνει τη σχέση (2×10^8) του βάρους ενός κοκκιδίου με το βάρος ενός μορίου του αζώτου.

Με υπομονή μεγάλη τα κοκκίδια αυτά μπορεί να τα μετρήσουμε. Κ' έπειτα μπορούμε να ξυγι-

σωμε το όλο τους βάρος. Κ' έτσι μπορούμε να ξέρουμε το μέσο βάρος ενός κοκκιδίου. Και βρήκαν ότι χρειάζονται είκοσιπέντε μόρια του αζώτου για να έχουν βάρος ίσο μ' ένα δισεκατομμυριοστό του δισεκατομμυριοστού του χιλιοστού του γραμμαρίου. Έξ άλλου, αφού γνωρίζουμε το βάρος του ενός τετραγωνικού χιλιοστομέτρου του αζώτου, στίς φυσικές συνθήκες θερμοκρασίας και πίεσεως, άρχει να διαιρέσουμε αυτό το βάρος με το βάρος τοε ενός μορίου για να βρούμε τον αριθμό των μορίων. Κ' έτσι βρήκαν τον τεράστιο αριθμό τριάντα εκατομμύρια δισεκατομμυρίων. Απ' αυτή τη στιγμή φτάνουμε σε μια από τις πιο καταπληκτικές επιτευχθείσες, από τις οποίες ή μηχανική του μικροκόσμου είναι πλουσιώτατη.

Πραγματικά μπορεί να υπολογίσουμε και να βρούμε τον αριθμό αυτό μ' έναν τύπο, που τον οφείλουμε στον Αϊνστάιν, μελετώντας όχι τη μόνιμη κατάσταση του γαλακτώματος, αλλά τις ατομικές μετατοπίσεις των κοκκιδίων. Και ή σύμπτωση του αριθμού είναι από τις πιο ικανοποιητικές.

Μια παρόμοια σύμπτωση δεν εκπλήττει τους φυσικούς. Έχουν πιά συνηθίσει. Δεν είναι ολίγοιτες από δεκάξη οι μέθοδοι που αντιστοιχούν σε τάξεις φαινομένων, των οποίων ή διαφορά γίνεται φανερή μόνο με την ονομασία τους. Το γαλάκτωμα του ούρανου, ή ακτινοβολία ενός φούρνου διαπύρου, ή ρευστότης των αερίων, ή ραδιοενέργεια, το ηλεκτρικό φορτίο της σκόνης, μās επιτρέπουν να μετρήσουμε τον αριθμό των μορίων, όπως μās το ξέπτερψε προ ολίγου ή κίνηση του Μπράουν.

Οι δεκάξη αριθμοί τους οποίους βρήκαμε δεν είναι μόνο της ίδιας τάξεως μεγέθους, αλλά διαφέ-

ΖΕΡΑΡ.—«Ερως και ψυχή»

[Παρίσι, Λοβέρν]

ΗΘΕΡΑΦΙΚΑ ΣΚΙΤΣΑ

ΑΠ' ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ποιός δε γνωρίζει την τσίχλα; Πιστεύω όλοι. Μά ξέρετε πώς λέγεται και κυργιαρίνα;

*Κυργιαρίνα τσιγάρα
Έχεις γέρον άντρα!*

λένε τα παιδάκια στα βουνίσια χωριά, άμα θέλουν να παίξουν με τα λόγια, κι άμα άκούνε το τσο. τσο. τσο. που σκορπάει πάνω απ' τα κλαδιά των έλατιών, όντας καταλάβη το ζύγωμα του χειμώνα. Βγάνει τόν πόνο του, το καημένο το πουλάκι! Που θάβρω τα σκουληκάκια μου και τα κεδρό-μυλα μου πρώτο, άμα τα σύννεφα του βοριά φορ-τώσουν τα τόπια μου και χάσουν τα χαμόχαλα; σά να λέη ή δόλια, κι' αυτά τα διαβολάκια κο-ροϊδεύοντας: Κυργιαρίνα τσιγάρα, έχεις γέρον άντρα! λένε. Τι περίεργος πούνε τοίτος εδω ό άπάνω κόσμος, να χαίρεται σάν άλλουώνη τη λύπη και να κοροϊδεύη στα βάσανα πώς ό άγώ-νας ε-της ζωής! Και να ήταν αυτά μονάχα τα βάσανα της κυργιαρίνας!

Οι καμπισιοι την λένε τσίχλα. Έτούτη εδω ή τσίχλα είνε πιο μικρή από τη βουνίσια. Πετάει από κλαδι σε κλαδι στα έξχονια κλαριά της κα-τοχής, κατεβαίνει από ψηλά στα χωράφια και τα χέρσα μέσα, και ηηδηχτά ηηδηχτά εδω εκεί ταμπάκι κίνα σπόρο πχέι αφήσει το πέραςμα του χινόπουρου ή κίνα σκουλήκι, που πετάχτηκε απ' το χώμα για να βοσκήση. Χαρά μεγάλη στους κυνηγούς τώρα που πέφτουν οι τσίχλες! Το μύρι-καί το μύρινο σκορπάει το θάνατο άλύτητα στα δύστυχα μπουλάκια πουλάκια, που ό μεζές τους δε θαλάνε παραπάνω από δέκα δράμια! Κι' όμως ή νοστιμιά του;

Τήν Κυργιαρίνα του βουνού, πιο μεγάλη κι' όμορφότερη απ' την τσίχλα, μεγαλύτερη άπόνα κοτσούει τρανό, τη λένε βλαχοκυργιαρίνα οι καμ-πίσιοι. Τάχα μεγαλόσωμη και στα φροσίματα σάν κουραδόβλαχος δεν ξέρει αυτή από κάμπους κι' εφενικισμούς! Κι' όμως δεν έχουν δικιο: 'Η «βλαχοκυργιαρίνα» είν' όμορφη σά βλαχοπούλα. Όλοκέννητα σταχτιά φτερουδάκια σκεπάζουν το σουλούπικο κι' όλογιόμωτο από παχύ κρέας κου-φράκια της. Όντας βλέπεις τη μακρουτίκινη ουρά και τα όμορφα μαύρα κεντιδάκια, που στολίζουν τα στήθη της και τις φτερούγες, λές πώς μια περδικούλα έχεις μπροστά σου. Αυό κυργιαρίνες με το κρέας τους κάνουν μαγέρεμα καλό για δυό νομάτους.

Καλοκαίρι κι' άνοιξη, χινόπουρο και χειμώνα δεν αφήνει ή κυργιαρίνα τα βουνά της. Τους κάμπους τους χαρίζει στην άδερφή της την τσί-χλα. Αυή όταν λυώσουν τα χιόνια και φουσκά-σουν τα μπουμπουκία απ' τα κλαριά με πάθος σκορπάει τους ήχους της χαλιās της κυρνιασμένης σε κίνα έλατιού κλαδάκι. Κιοχιοίου! κιοχιοίου! αντίλαλοι ό λόγος, ό βράχος, το λαγιάδι.—Τό λέει ή κυργιαρίνα, ήρθε ή άνοιξη! άκούς να σοί λένε όλοι τους, όσοι έξεχέμασαν στα χωριά τους πάνω στα βουνά. Φοαίνεται ή ψυχή τ' άνθρώπου να άκούη τέτοια γλυκιά λαλιά στα έλατα μέσα. Θαρρείς πώς περνάει στην τέχνη κι' αυτόν τόν κότσουφα άκόμα, τόν πρωτομάστορα στο τρα-γούδι. Και ξέρεις γιατί λαλάει ή κυργιαρίνα; Για να βγάλη από την καρδιά της την έρωτική ζέστα, που καίει τα σωθικά της τώρα στο έμπλα της άνοιξης. Και κινάει τη φωλιά της ψηλά πάνω σ' έλατιού το κλωνάρι. Περνάει τόμορφο καλοκαίρι πετώντας στις ψηχές σκαυόλες. Παίξει με τ' άγέρακι του βουνού, της δειάς τόν ίσκιω και του έλατου τη εθωδιά. Τσο. τσο. τσο, σάν να μιλάει λές τα πλαγάκια, που βόσκουν κοπα-διαστά οι κυργιαρίνες για να πετάξουν σε λίγο και πάλι σά συννεφάκι πέρα, εκεί πέρα στο ξερά κλωνάρι του ξεράκα.

Κατέβηκαν οι κυργιαρίνες. Κατάλαβαν χειμώνα! άκούστηκε να λέη ένα παιδι στ' άλλα παιδιά της γειτονιάς του χωριού. Ήταν στο τέλος του Νο-έμβρη.

—Ορέ! και δεν έχω τα γάστρια μ' φκιασμένα, είνε ένα κουρελάδικο άλλο. Μαρέ, που τάχω βαλμένα! Ξέρεις λότελα δε θυμάμαι. Τάστούχησ'.

Ένα καλοκαίρι μαδές πέρασε μπροστά μας, χά-τες τώρα, να ιδής που τάχω τρυπημένα! Ψάξε γύρευε, που λέει κι' ή μάνα μου.

Όντας πέρασε ό περσινός χειμώνας εκεί κοντά κατά το Μάρτη τα είχε τυλίξει σ' ένα παλιόπανο μέσο, τα γάστρια, το χωριότοπαιδο και τάρχει στο ράφι. Τά λησμόνησε τώρα τόσον καιρό! Τ' άφηναν οι φωνήες και τα παιγνίδια! Έδω μια άνοιξη όλόκληρη κι' ένα καλοκαίρι με χρόνο τις μέρες του τσο πηραν τα μυαλά του! Είκοσι φωλιές βρήκε όλες όλες και ήπρε το πουλά-τους. Τέσσερες από κοτσούφι, τρεις από κυργια-ρίνα, πέντε απ' άσπρόκαλο, δυό από μελόσουργα και έξ απ' άηδών. Ότε πορτόκι* από ρούτο δεν άφανε κολώντας πάνω στα κλαριά και οβαρ-

νώντας στις σάρες και τα λιθοσύματα*. Είδαν κι' έλαβαν ό κοσμάκης μ' αυτό το τρελλόπαιδο! Παρατήρησε* ή μάνα του παλαιώνοντας τα πα-λιοτσάντσάλα* του. Βαρειότερη ό πατέρα του δέροντας την πλάτη του. Άπόκαμε κι' ό δάσκα-λος απ' τις όρμηγινες πούνε στόν Κώστα—έτσι τώλεαν το παιδι—όντας κλαίνοντας οι γυναι-κοόλες παρουσιάζονταν να τού κάμουν τα παρα-πονά τους. Χάλας τις φράγτες, έμπαινε στους κήπους, ξεγάλιζε τα κλωνάρια απ' τα κλαριά τους, τρυποκαφάλιζε* τόν κόσμο. Ήτον ένα τρελλόπαιδο δότελα για τ' Άρέθα που λέει ό λόγος.

—Τί να σοι κάνω, Κώστα, που είσαι καλός στα μαθήματα κι' έξυπνος καημένε, κι' απ' ήξερα εγώ τί θέλεις! Τόλες ό δάσκαλος όστερ' από κάποιο παραφόρτωμα όρμηγινες που δύσκολα τις βαστούσε ή πλάτη τ' άγριμυθό αυτόνου. Κρίμα, παιδι μου στην ευπνάδα, κρίμα στη λεβεντιά πώχεις! Κρίμα και στους γονιούς σου, που τόσο τους πικραίνει! Δέ λυπάσαι, που δε λυπάσαι τα ρούχα σου, τα τσαρούχια σου, τους γονιούς σου, δε βάνεις κάνε στο νο σου τη ευράνια που κάνεις στα πουλάκια!; Όά σ' αποβάλλω, απ' το σχολείο και θα περπατάς σάν χωριανό γιδι στούς δρόμους. Τ' άκούς τί σοι λέω!

Τί να άκούση αυτός! Μακάρι να τόν έδωγνε απ' το σχολείο! Θάβρισκε άκόμη πιο πολλές φωλιές! Θάπαινε περισσότερα πουλάκια. Θάκαμε περισσότερες καρδούλες από μανάδες.

Τί τα θέλουμε τούτα! Τα παιδιά είνε πάντα παιδιά. Και τώρα που τα πρώτα χιόνια άσπρισαν στις γύρω κορυφούλες των βουνών κι' οι κυργια-ρίνες τράβηξαν παρακάτω, ό Κώστας θυμήθηκε τα γάστρια του.

—Που τάχω τάγκιστρια, μάννα; 'Ηρθε κι' είνε της μάννας του, όντας τελείωσε το παιγνίδι στ' άλωνα. Τσο, τσο, τσο, οι κυργιαρίνες ήρθαν.

—Δέν τ' άφήνεις ατένια, Κώστα, και να πιά-σης το χαρτί σου! είνε ή μάνα του. Ταχιά θα βαρέση ή καμπάνα να πές στο σχολείο.

—Ορέ, τί σχολείο έξοκολείο λές, εγώ δεν ξέρω. Για θυμήσου που έβαλα τ' άγκιστρια!

Ή μάνα του ή καμμένη όρμηγινε άκόμα και το τρελλόπαιδο άναποδογύρισε το σπτι ψάγνον-τας για να βρη τα άγκιστρια του. Ένα σορδ πράγματα έβριξε απ' το ράφι κάτω και τα σό-ριασε στο πάτωμα. Σέ κάποιο μισγάλι* μέσα ήρθε σε λίγη ώρα ένα κουρελόπανο κατασκογι-σμένο κι' από καπνία σκεπασμένο.

—Νά πά* και σένα και τ' άγκιστρια σ', με το κακό που μούκαμες! είνε ή καμμένη ή μάνα του.

Ό Κώστας σά να μην έδωκε προσοχή στα λό-για της μάννας του, πήρε το μάτο το γάστρια και πάει στη δουλειά του.

* *

Σέ μια λόντζα σπιτιού από κάτω, νάτα καθον-τας δυό τρία παιδάκια. Ένα τους ό Κώστας. Σταν-ροπόδι κατάχαμα ξετυλίγει τη σακουλίστα. Καμ-μιά κοσάρια παλουκάκια σκορπώνεται στο χώμα.

—Ορέ τί είνε τούτο, λέει το ένα παιδάκι κρα-τώντας στα χέρια του τ' άγκιστρι. Λές σάν κλα-δευτήρι μοιάζει. Πώς άγγελάει στο χέρι ή μυ-τίτσα του! τί δοντάκι είνε τούτο δω στη μέσα μεριά!

Ό Κώστας έκαμε το δάσκαλο στα άλλα παι-διά. Πρώτη φορά στη ζωή τους έτούτα έβλεπαν στα μάτια τους γάστρια. Όλη ή παιδιάτικη χαρά και περιέργεια σκορπιέταν στα στοργυλά προ-σοπάκια τους. Άρπαζαν ένα ένα παλουκάκι στα χέρια, το περιεργάζονταν λίγο. Τ' άφηναν γρή-γορα κάτω για ν' άδράξουν τάλλο. Λές απ' τη λίμα τους και θα τα καταπιούνε.

—Νά έτούτο δω—όσο ένα μολυβοκόντυλο ήταν μακριό και χόντρος είχε όσο το μεγάλο δάχτυλο του χεριού μας—είνε το παλουκάκι. Στέρια παλου-κάκια να μη σπάνε φκειάνεις από κρανόβεργες. Έ! όρε κάτι έδω που βγάνεις από κείνες τις κρα-νιές*, που είνε στην άκρη στού Χατούμη το ρέμα! Έχει τάκοφα όλα τούτα και τί φαντάζεστε; με τρεις κρανόβεργες έφκειασα και τα είκοσι τούτα τα παλουκάκια! Τα σουβλέρεψα στην άκρη για να μη γίνονται εύκολα στη γη. Πελέκησα με το σουγιά μου και τους έφκειασα ένα λαμό στην άλλη τους άκρη.

—Κατάλαβα, πρόστεσε ό Γιώργος, ένα απ' τα τρία παιδάκια. Για να δένγης την κλωνά που θα κρατή τ' άγκιστρι, να μην ξεσέρνη κάτω!

—Μπράβο σου, Γεώργιο! το κατάλαβες! είνε ό Κώστας. Έτσι δεν ξεφεύγει ποτέ απ' τη θέσι της ή κλωνά.

Μέτρησαν με την παλάμη τις κλωνές που κρα-τούσαν απ' το παλουκάκι τ' άγκιστρια τα παιδιά! Αυό ός τρεις πιθαμές ήταν πάνω κάτω μακρές.

Και στην άλλη άκρη κρατιέταν σφιχτοδεμένο απ' την πίσω μεριά το κάθε άγκιστράκι. Ένας γκρόντζος* δεν άφηνε τόν κόμπο να ξεφύγη απ' τη θέσι του.

Τα παιδιά δοκίμασαν να ιδούν αν είνε εύκολο να κοπουν έκεινες οι κλωνές, που κρατούσαν τάγκιστρια. Έβαλαν όλα τα δυνατά τους τεντ-νώντας τόνα σιαδω τάλλο σιακει τα χέρια. Τίποτα.

—Ορέ βάστο! ελπαν.

—Άμε τί παντέγετε!*, είνε ό Κώστας. Λές πώς είνε τίποτα διαστρίφτες κλωνές από κείνες τους, τρυποκαφάλιζε* τόν κόσμο. Ήτον ένα τρελλόπαιδο δότελα για τ' Άρέθα που λέει ό λόγος.

—Έχει και ή δική μου μάννα μέσ* στην κα-σάλα της, είνε το τρίτο το παιδι, ό Λεωνίδας, ένα τέτοιο φεί! Κ' έχει μια φούντα! μια όρχυα μακρούα. Όά της χαλέψω να μου δώση να φάσω κι' εγώ τάγκιστρια, που δ' άγοράσω.

—Έμαθες πού μαγαζί πουλάει γάστρια, Κώ-στα; ρώτησε ό Γιωργάκης.

—Μικρούλκα και γαρά γάστρια έφερε απ' την Πάτρα ό Πατδας* να πές ν' άγοράσης να μην τα πουλήρη. Θά πέσουν οι κυργιαρίνες βλέπεις τώρα, κι' ό κόσμος θα ριχτή με τα μούτρα όσα όσα να τού τα πάρη.

—Πάω κιόλας! είνε ό Γιωργάκης. Έχω λε-πά. Μουδωκε ό πατέρας μου ν' άγοράσω τεταό-δια και μελάνη. Απτά τα παίρνω άλλοτε.

—Όσο να φτύσουμε!*, να είσαι δω πέρα είνε με μια φωνή τ' άλλα δυό τα παιδιά. Πεταχτηκε κι' ό Λεωνίδας άπάνω. Σέ λίγη ώρα γύρισαν. Ό ένας τους έφερε καμιά τριανταριά άγκιστρια σε στράτσο τυλιγμένα κι' ό άλλος μια χούφτα ούτρες γαλάζιες απ' το φέσι της μάννας του. Μιά παλιοκρανιά που ήταν και παραπέρα τη ρή-μαξαν σκαρφάλωνοντας και τα τρία παιδιά πάνω της σάν τις βερβέρες* στα έλατα. Το κούτσουρο της άπόμεινε όστερα απ' το γερό κλάδο που της έκαμαν. Και τί! για να βγάλουν όλα όλα τριάντα παλουκάκια για να δέσουν τ' άγκιστρια που έφερε απ' τόν Πατδα ό Γιωργάκης.

Περνώντας οι μέρες του Νοέμβρη, κατέβαιναν τα χιόνια σιακάτω σιακάτω απ' τις κορφάδες τόν βουνών. Άσπρισαν τα γένεια τους τα βουνά μας! έλεγαν οι χωριάτες. Θάχουμε πολλά χιόνια φέτο το χειμώνα! Κι' άλήθεια λίγες άκόμα μέρες πέ-ρασαν κι' όλο έμπαζε χιόνια. Τώρα και το χωριό μέσα χιονίστηκε. Και τα κλαριά πλωάθηκαν απ' τα χιόνια. Μονάχα οι ποταμιές κάτω ήταν άκόμα έξχινες.

Τέσσερες μέρες κοντά απ' τα Χριστούγεννα ήταν μια ήμερα ζαβή. Ένα δρολάκι*, ένα κακό χαλούσε ό Θεός τόν κόσμο. Άπ' τόνα το μέρος έλυνε το χιόνι κι' απ' τάλλο έμπαζε άλλο. Έδω ψηλά έπηξαν σε χιόνι οι σταλαματιές της βορ-χής και πιο κάτω αναλιγώνονταν σε νερόχινο όσπου κατανάτουγαν δότελα βορφή στα χαμηλώ-ματα κάτω.

—Σήμερα είνε ή μέρα να στήσουμε τάγκιστρια παιδιά! φώναζε απ' το παραθύρι του ό Κώστας, στα δυό γειτονόπουλα που είχαν το σπτι τους πλάι στο δικό του. Έτούτος ό Μέγας* που το φέρνει σά βόλι, είνε μάννα καμμένη για να πιά-σουμε κυργιαρίνες. Πάρτε και σακουλία μεγάλη να τις βάλουμε παιδιά. Σύννεφα, σύννεφα τις βλέπεις να πέφτουν σε κείνο τόν όχτο* που είνε καταποπάνω απ' το Μέγα ρέμα.

Με κάτι παλιοτσάρουχα στραβοπατημένα, στα

1 Λησμόνησα.
2 Περιπόδιο, μπάλωμα μάλλινο που τυλίγουν τα πόδια να μην κρυώνουν όντας φορτά τα τσα-ρούχια.
3 Διάβες άνάμεσα σε πετρώδια.
4 Βρήκε το μετέλ της.
5 Ράχη.
6 Με πέτρες πετώντας της τρύπσε το κεφάλι τους.

7 Τούπα σε τοίχο.
8 Κρανιά—δέντρο με καρπούς σάν κεράσι, στυφούς στη γεύση.
9 Όγκος.
10 Τί λές, βάνετε με το νοή σας.
11 Φτύνουν κάτω και βάνουν όρη, όσα να ξεραθή το φέτιμα να γυρίση πάλι αυτός που πάει κάτω.

12 Σκίουροι.
13 Νερό και χιόνι άνάκατα.
14 Ό Νότος.
15 Ύψωμα γής.

πόδια και με παλιοκαπούλες καπνισμένες στη φάχη έβλεπε τρία παιδιά να γέρονουν την άκρη το χω-ριό και πέρα. Μπλάτσα μπλάτσα! μέσα στο λα-σπόχινο και τρέχοντα βρέθηκαν στη λάκκα π' άν-τιχρύει το μεσοχώρι.

—Θά την πετσώσουμε τούτη τη ραχούλα, παι-διά, είνε ό Κώστας.

Γάτες! με το πόδι κάτω έφκιναν ξαγλύστες μεγάλες πάνω στις τούμπες πούκανε ή γής το κάθε παιδάκι. Παραμέριζε το νερόχινο κι' έκανε έξχονο. Μιά νεροσφαγίδα, δυό, τρεις... Γάπ! κι' ένα παλουκάκι φύτενε στην κορυφή της ό κάθε κυνηγούλης. Έβγαλε απ' τόν κόρφο του μια πάννη σακούλίστα, την ξεσούφρωσε, έπαιρνε μια σκουληκαντέρα*, την περνούσε απ' άκρη σ' άκρη και ένταίε τ' άγκιστριά. Κι' άνθρώπος άκόμα δε θά καταλάβαινε πώς μέσα στο σκου-λήκι κρυβόταν το σκανταλάκι.* Έσπρη όρθο τ' άγκιστριά μπήγοντας τόν κόμπο του στη γη μέσα και τράβες παρα πέρα. Σέ λίγο όλο και ξαγλύ-στες γέμισε κείνη ή ραχούλα. Πέτσωναν τόν τόπο με τ' άγκιστρια τα παιδιά πέρα για πέρα. Κι' από πάνω να ρίχνη να ρίχνη! Και πέρα στον κατα-νολόγγο ν' άκούς το τσο. τσο. τσο. να πάη αύτέρα. Είνε οι κυργιαρίνες που...

—Δέν ήδρα εγώ καλές σκουληκαντέρες και δεν τά τάσσο* καλά τ' άγκιστρια μου, έλεε ό Λεωνί-δας, ένώ ξεμακρυναν τα παιδιά για να βρουν πέρες να κρυφτούνε για να πέσουν ξεφοβα οι κυργιαρίνες.

—Έγώ σουβρα κάτι θεοσκούληκα μέσ* στην κορυιά, πχώνουν ριμένη στην αλή μας! είνε ό Γιωργάκης. Έσκαφα με την τσάπα κι' έβγαλα, έβγαλα! την έκαμα πήγτρα τη σακουλία μου! Δέ μου χάλεψε να σοι δώσω Λεωνίδα, καμπόσος! Άμ! άντε τώρα κι' όστερώτερα παίρνεις. Άλλά τί τα θέλεις, δε μούκαμες δουλειά, θα τα ξεστρί-σουν τ' άγκιστρια και θα πάνε!

—Άμ! τί κοσσοφία τίς έκαμες τις κυργιαρίνες, καμμένη Γιωργάκη! είνε ό Κώστας. Έκείνα ξε-

ταίνουν τ' άγκιστριά και σ' άφήνουν στα κρέα του λουτρού! Πονηρά διαβολόπουλιν είνε αυτά τα κοσσοφία. Ποτέ μου δε μόρεσα να λάβω κανένα με τ' άγκιστριά μου!

—Τήρα, τήρα...! φώναζε ξαφνικά ό Λεωνίδας. Πέφτε το σύννεφο! χαρπηλώστε τα κεφάλια σας, να μη μās ιδούνε. Κρυφτήτε πίσω από κείνα τα κοτρώνια. Κρύψου όρε Κώστα!

—Τί κρύψου και ξεκρύψου, μαρέ λές! Είνε ό Κώστας. Για όμορφάδα τάχεις τα μάτια. Δέν τηρς πώς έπεσαν την πέρα ράχη. Άν τις ξεκλέ-ψη το σύρραχο* και πέσουν και στ' άγκιστριά, έστι τα καλά, είδ' άλλως ποδαράκια μ'!

—Τί;

—Νά! Όά κάμο από πάνω από πάνω να φέρω ένα γύρο τόν τόπο για να μη με καταλάβουν. Θά πέσω πίσω σε κείνο το ρέμα και χωρίς να γαι-νωμαι πά σιουράα σάν τσόνάπος για να τις γύρω σιαδωθε κατά τάγκιστρια. Άλλωδς μην περιμένης προκοπή. Έτσι θα πές φάη το δρολάκι άδικα! Έσείς τοιμουδιά από δω. Ούτε γκίζ να μην κά-νετε. Βάστα μη βήχης, όρε Λεωνίδα και σ' άκού-σουν και σηκωθούνε!

Κι' άλήθεια οι κυργιαρίνες δεν κούναγαν για δώθε που ήταν σημμένα τάγκιστριά. Ή νοτιά είνε λυάσει το χιόνι, οι νεροσυρμές ξεπερναν κάτω τα χώματα και στην πέρα ραχούλα, και τα που-λιά ήδραν θροφή για να τοιμήσουν. Ό Κώστας λάου λάου φυλάγοντας και πηγαίνοντας κει που τόν έκλεβαν* οι ραχούλες και τα φρούδια, γύρισε ένα γύρο και βρέθηκε πίσω από κει πόρσοκαν. Σιούριζε σιγανά. Τσο. άκούστηκε. Αυό τρεις ση-κωθήκαν για να πετάξουν. Άν αυτές έκαναν πώς ξεκόβουν, όλο το σύννεφο θα τους άκολουθούσε.

Έκαμαν κίνα δυό βόλτες στόν άέρα, να ιδούνε από πού ήθε το σιούρισμα, τίποτε δεν είδαν. Ό Κώστας έφρε τη γής για να τρυπήση πίσω από μια κοτρώνα. Οι κυργιαρίνες τσο. τσο. έπσαν και πάλι κάτω, αλλά τώρα έστρψαν για καλά.

Τρέχουν τρέχουν, ηηδάνε από πέτρα σε πέ-

τρα, ταμπάνα, χάρτουν, γοργά γοργά ζυγί-νουν στ' άγκιστριά πέρα. Τα παιδιά πίσω απ' τις πέτρες σηκώνουν λίγο τα κεφαλάκια τους. Κρατούν τόν άνασασμό τους. Σ' όλες τις ξεγλύ-στες γίνεται το μάλε βράος. Κάπου κάπου άκούε-ται και φρ. φρ.. Πιάστηκαν κιάλας. Λιμαχτικά κατάπιαν κάμπους τ' άγκιστριά δλάκερα παί-νοντάς τα για σκουλήκια. Έκαμαν να φύγουν, αλλά... κόκαλο. Άλλες τα κατάπιαν στην κοι-λιά τους μέσα τ' άγκιστριά! Άλλες μόρεσαν και τάρβαλαν και πάλι, αλλά ως το στόμα και μη παρέκει. Έκει τρύπησε το κάτω σαγόνι τους τ' άγκιστρι σφήνασε μέσα, και το δοντάκι του δέν τ' άφήνει να ξεσύρη όξω και ξεπιαστή ή κυργια-ρίνα να φύγη... Οι άπιαστες—τί κοιτά ζουλά-πια!—Τρέχουν πιο λιμαχτικά στα ξεστήτα άκόμα 'γκιστριά. Θροφή μόλιχη φανέζονται θαλάβρη-καν οι συντροφισσές τους, που χοροπηδάνε ξεπε-ριασμένες μπροστά στις ευηλίσστες. Και πιάνον-τας πιάνονται! Ένα φρού άδιάνογο άκούεται κει πέρα που κάνει τα παιδιά να χαρδακίζουν(!) απ' τη χαρά τους. Ή ιδέα πώς μπορούνε κι' άλλες άκόμα να πιστώσει τα κρατεί για λίγο άκοι-νητα στη θέσι τους κει πέρα.

—Α! ά! ά! άκούεται ή φωνή του Κωστάκη, που ξαγάνησε πιά απ' την πέρα ραχούλα. Φρ. φρ. τσο. τσο. απ' άκρη σ' άκρη. Όσες πιστήσαν άγανι-σόνται να κόψουν τις κλωνές που τις κρατάνε στόν άδικο θάνατο που τους βρέθηκε κει πέρα! οι άλλες σά βόλια διαβαίνουν άνάμεσα απ' τις άνιάρες που όλο και κοβαλούνε μπαλοματιές το χιόνι και σφαίρες τη βορροή και το χαλάει. Τα καμμένα τα πουλάκια! Νά νειφειήταν ως βράδυ στα περμένει ή σκάρα και το κακάρι του Κώστα, του Λεωνίδα, του Γεωργάκη!

—Δέ βγάνει, ό Λεωνίδα, έκει ή κυργιαρίνα απ' τ' άγκιστριά! λέει ό Κώστας. Σπάζε το κεφάλι της. Ζούμπτα το δάχτυλό σου μέσα να πάη στο μυαλό της, να φοφή και τότε να βγάλης τ' ά-γκιστριά.

Έτσι της πήραν άράδα άράδα ζουμπώντας τα κεφάλια και ξεμπήγοντας τα παλουκία και τις έβγαλον όλες πέρα για πέρα. Είκοσι έφτά κυρ-γιαρίνες ήταν πεσμένες νεκρές κάτω. Τις μάζω-ξαν. Έβγαλαν τ' άγκιστριά απ' τα σαγόνια τους ξεσκίζοντάς τα από κάμπους. Πήραν και τις άλ-λες μόλα τ' άγκιστριά στην κοιλία τους. γέμισαν τα σακουλία τους και γύρισαν.

—Δέν σάς ελπα γό, πώς σήμερα ήταν για κυ-νήγι; είνε ό Κώστας στ' άλλα τα παιδιά, που χοροπηδώντας και τρεμοκουρίζοντας(?) απ' το κρύο και το βρέμα γύριζαν στα σπτία τους να πυρωθούνε. Έ! τί φαγί έφκειασε ή μάνα το βράδυ!

Ό Κώστας έλεε πώς τις έφκειασε πλάφι. Του Γεωργάκη ό πατέρας τις θέλησε καλύτερα ψητές. Κάλο με κόπο τις γύρισε σε μια σούβλα περα-σμένες αντίκρια σ' ένα καμινι φτιάσι από κουφά-λες δοντωμένες καμωμένη. Κι' ό γεροπαπούλης του Λεωνίδα θυμήθηκε τα νιάτα του όντας τις έβαλε στόν νταβιά με μόλιχη σάλτσα μέσα και τις έβησε από κάτω σε γάστρα με φωτιά καλοκαμμένη.

—Έχει κι' ό χειμώνας τα καλά του, έλεγαν οι φωνιλιές το βράδυ κει που ξεκοκιάλιζαν τα νο-στια πουλάκια! Άγοριούλι σου λέει ό άλλος. Άμ! που να τάρβης το καλοκαίρι! τέτοιο κυνήγι! Και τί κυνήγι! χωρίς σκαρία και μπανούτη, χα-ρίς τσιφέκι και κόπο. Με το ποδάρι να κιάβεται ένα πάνω σ' άλλο και το καλό να σπυρταί στην πόρτα σου. Σάν το πουλί του μπουφου.

* Σκουλήκι κόκκινο της γής.

* Ό δόλος.

* Τους έβαλα δόλωμα.

* Ράχη μικρή. Ζυγός.

* Κρυβόταν απ' τις ράχες.

* Κορδακίζου.

* Τρυποκάζοντας από το κρύο.

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΡΟΘΟΣ

Πάμε στο κάμπο πέρα κει τ' άπόβραδο πιασμένοι από το γέρι ώραίο κορσί ο άχός της πολιτείας της άφροστιάτικης ποτί να μη μπορεί να μās φτάση

Και κει στόν κάμπο πέρα τόν άνδσπαρτο όπου γιορτάζει πάντα ή φέτι αγκαλίστοι θα γούσουνε τον έρωτα ως δρον ή ψυχή να μās άφήση

Και χαλιδόνι να γονή γοργόφτερο ψηλά στόν όδρανό να φτερουγίσση να διαλάση έκει με τυτρίσιματα χαρήκαμε τ' ότι είχαμε ποθήσει.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΛΧΑΛΑΣ

ΣΤΗΒΕΝΣ: Προσωπογραφία Κας Κέλμαν

[Λονδίνον—Πιννακothήκη] Εθνική]

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΟΛΥΜΠΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τὸ Ἑλληνικὸ καθιστῶς εὖρος βάμβαρη τὴν ἔκθεσι στὰ κάγκελα τοῦ κήπου. Μετέφερε τὸν τύπο τῆς ἐκθέσεως στοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους τῆς Ἀστυνομίας πού τὸ μέρος ἦτο κεντρικώτερο καὶ ἀντικατέστησε τὸ νεκροταφεῖο μὲ τὸν ποταμό. Ἐγκατέλειψε καὶ τὸν κήπο γιὰ νὰ συμπληρωθῇ ὁ πολιτισμός.

Αὐτὰ ἐμάθαινα στὸ καφενεῖο, μού ἔλεγαν πὼς εἶχε στοιχειώσῃ κι' ὁ παταμός. Νύχτες - νύχτες ἀκούοντο κλάματα ἀπὸ τὸ μέρος πού ἔθαβαν τὰ κεφάλια τῶν ληστῶν.

Μέσα στὸ καφενεῖο ἦτο κι' ἕνας γέρο-χωροφύλακας. Ὁ Μπάμπας Γιάννης, πού εἶχε στὴν Ἑλασσῶνα ἀπὸ τὴν κατάληψί της. Ἦξερεν ὅλες τὶς νέες καὶ τὶς παλιές ἱστορίες γιὰ τοὺς ληστές. Τὸν ρώτησα ἂν ἡ περιφέρειά ἐβγαλε πολλούς.

— Ἀρχίσε νὰ γελά. — Τὶ λέτε, τί λέτε ἀνέκαθεν τὸ μέρος ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά, ὅλος ὁ καζῆς τῆς Ἑλασσῶνος εἶνε ἕνας ληστοκαζῆς.

— Γιατί αὐτό;

— Τὶ θὰ πῇ γιατί; Σ' αὐτὰ τὰ μέρη κάθονταν πολλοὶ Ἕλληνες. Εἶνε τὰ Χάσια, ὁ Ὀλυμπος, τὰ Πιέρια. Ἀμα κυνηγοῦσαν οἱ Τούρκοι κανένα ἐβγαίνει στὸ Ἑλληνικὸ. Ἀμα κυνηγοῦσαν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ περνοῦσαν στὸ Τούρκικο. Τόχουν βλέπεις αὐτὸ τὸ καλὸ τὰ σύνορα καὶ τὰ βουνά.»

— Ὑστερα εἶπε:

— Καὶ τί κλέφτουριά ἔχεινα τὰ χρόνια! Σωστοὶ ἀρματωλοί. Ὁ Λεωνίδας Χατζημπόρος ἐπάτησε τὴ Χρούπιστα πού εἶχε ἕνα τούρκικο τάγμα καὶ αἰχμαλώτισε τὸν καίμακάμη. Ἐπάτησε καὶ τὴν Φλώρινα καὶ πῆρε ἕνα ταγάρι λίρες. Ὁ Γκούντας μὲ τὰ παιδιὰ του τριάντα χρόνια ληστής. Ὁ Καραλῆς, ὁ Καρατζῆς, ὁ Νταλάκας μὲ δεκαπέντε ὡς τριάντα παληκάκια ὁ καθ' ἕνα.»

Ἡ ὁμιλία γιὰ τοὺς παλιούς ληστές ἐγένετο πρὸς θεορῆ.

Σχεδὸν τοὺς ἀγαποῦσα τώρα μὰ τοὺς ἐθαύμαζα κι' ὅλας πρὸς πολὺ. Ὑστερα ἐκεῖνον τὸν καιρὸ δὲν ἐσκότωναν οἱ ληστές. Καμμιά φορὰ μόνον ἔκοβαν τ' αὐτὰ ὅταν ὁ αἰχμαλώτος δὲν τοὺς ἔφερεν τὰ λύτρα. Ἐβγαίνουν περισσότερο ἀπὸ ἐθνικὴ παράδοσι παρὰ γιὰ ἀρπαγή.

— Κάθε ἡμέρα εἶπε πάλι ὁ Μπάμπας Γιάννης κατέβαζαν οἱ Τούρκοι δόλκαρια κορμιά. Ἐμεῖς τώρα θάβομε τὰ κεφάλια τῶν ληστῶν στὴν ἄμμο τοῦ ποταμοῦ. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ τοὺς ἔθαβαν στὸ νεκροταφεῖο.

Ὁ Μπάμπας Γιάννης εἶχε τριάντα χρόνια ὑπηρεσία καὶ τὰ δώδεκα χρόνια τὰ εἶχε στὴν Ἑλασσῶνα. Ἐπίστευε πὼς θὰ ἔπαιρνε καὶ τὴ σύνταξί του ἐδῶ ὅταν πιά θὰ τὸν ἔπαιρνε τὸ ὄριο τῆς ἡλικίας.

— Εἶμαι ἀδύνατος ὅμως στὰ γράμματα ἐξωμολογήθηκε καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐπῆρα κανένα γαλόνι μ' ὅλον ὅτι ἐτσάκωσα τόσους ληστές. Καὶ ὁ Γιαγκούλας καὶ Μπλουτέμης καὶ ὁ Καντάρας ἀπὸ τὰ χέρια μὲν ἐπέρασαν.

— Ἐσὺ, τοὺς ἐπιάσες Μπάμπας Γιάννη;

— Ἐγώ. Κεῖνὴ τὴν ἐποχὴ ὅμως ἦτανε κατὸ κινέφτες... Ἄν τῶς πὼς θὰ βγαίνανε ὕστερα στὸ κλαρί!...

Ἐδειχνεν ὅλη τὴ λύπη του γιατί δὲν εἶχε προβλέψει πὼς οἱ ἀσημαντοὶ ἐκεῖνοι κατοικοκλέφτες πού εἶχαν περάσει ἀπὸ τὰ χέρια του θὰ ἐβγαίνουν ληστές καὶ τόσοι ἐνδοξοὶ μάλιστα. Ὑστερα μὲ παρεκάλεσε νὰ τοῦ πάρω μιὰ φωτογραφία. Θὰ ἔβαζε τὰ τσαρούχια του καὶ τὴν κάπα καὶ θὰ κρατοῦσε τὸ γκρά καὶ ἕνα γιαταγάνι. Θὰ ἐδημοσίευε τὴν φωτογραφία του καὶ θὰ ἐγένετο καὶ ὁ Μπάμπας Γιάννης ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνια ὑπηρεσία ἀπλοῦ χωροφύλακος ἐνδοξῆ.

Στὴν Ἑλασσῶνα πρὸς πολὺ καὶ ἀπὸ τὴν Κατερίνη μιλοῦσαν γιὰ τοὺς ληστές. Γιὰ τὶς συνήθειές των, γιὰ τοὺς τρόπους των, γιὰ τὴ μορφὴ των, γιὰ τὰ κατορθώματά των. Ἐλεγον ὅμως πρὸ πάντων γιὰ τὸν Γιαγκούλα.

— Ζυρίζεται τακτικὰ σὰν γαμβρός.

— Διαβάξει καὶ ὅτι γράφουν γι' αὐτὸν καὶ λέγει «Βρὲ τοὺς κερατάδες δὲν μ' ἀφίνουν ἡσυχά».

Ἐλεγον καὶ τόσα ἄλλα γιὰ τὸν χαρακτῆρα του.

— Σὰν εἶνε θυμωμένος κινῶ τὸ κεφάλι του τὸ τινάζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Αὐτὸ εἶνε ἡ ἀρρώστια του. Λέρνει μὲ τὸ τσαρούχι του καὶ ὕστερα λυπάται.

— Βάζει τὸν κόσμο νὰ ὀρκισθῇ, εἶπε κι' ὁ Μπάμπας Γιάννης, πὼς θὰ γίνουν καλοὶ σάν... κι' αὐτόν.

Φωνάζει «Βρὲ... κερατάδες θὰ γίνετε ἄνθρωποι;» καὶ δόστω μὲ τὸ τσαρούχι θέλει δὲν θέλει γίνεσαι καλὸς σύμφωνα μὲ τὸ γούστο του.»

Ἐβλεπα πὼς οἱ πρὸς πολλοὶ Ἑλασσωνῖτες ἤθελαν νὰ δικαιολογήσουν τὸν Γιαγκούλα. Εἶτε ἀπὸ πεποίθησι, εἶτε ἀπὸ φόβο, εἶτε ἀπὸ μίμησι, εἶτε γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸ κράτος ἐδικαιολογοῦσαν τοὺς φρόνους του.

— Κανένα φρόνο δὲν ἔκανε ἄδικα, ἔλεγε ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος... Στὸν Παπᾶ Παναγιώτῃ εἶχε δώσει δέκα χιλιάδες δραχμὲς νὰ κἀν ἕνα εἰκονοστάσι στὸ χωριὸ του. Ὁ Παπᾶς ἀντὶ νὰ φτιαγῇ τὸ εἰκονοστάσι ἔφαγε τὰ λεπτὰ καὶ τὸν προδῶσε. Τὶ νὰ τὸν ἔκανε τέτοιον παπᾶ; Ὁ Ἀθανάσης Καρατζῆς ὁ νονὸς τοῦ Γιαγκούλα τὸν ἐπρόδωσε. Νονός ἦτανε αὐτός; Πάει καὶ ὁ Ἀθανάσης Καρατζῆς... πάει καὶ ὁ Μακρίωτης γιατί τὸν ἐπρόδωσαν. Πάει καὶ ὁ Γιάννης Λόλιος πού πῆγε νὰ σκοτώσῃ τὸν Γιαγκούλα, πάει καὶ ὁ Γιάννης Σούλος πού συνειργάζετο μὲ τὰ ἀποσπάσματα γιὰ νὰ τὸν ἐξοντώσῃ.

Καὶ ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν συγγενεῖς τοῦ Γιαγκούλα καὶ συγχωριανοὶ του, ἀπὸ τὸ Μεταξῆ. Δίκαια τοὺς ἐσκότωσε λοιπόν. Τοὺς εἶχε πειράξῃ αὐτός;

— Καὶ τοὺς ξένους δίκαια τοὺς ἐσκότωσε εἶπεν ἄλλος. Πάρε τὸ Φοκίτσα ἀπὸ τὸ Μόκρο, πάρε καὶ τὸν Τσολάκη τὸν πρόεδρο τῆς Βουβλάς. Γιατί νὰ πᾶνε νὰ τὸν προδώσουν; Ἐχασαν τὸ κεφάλι των.

— Δὲν λέτε καὶ τὸν ἀνθυπομοίραρχο τὸ Γρηγοράτο καὶ τὸν Ἀποστόλου; Καλὰ νὰ τὸν καταδιώκουν αὐτοί. Ἐκαναν τὸ κατῆκον των. Μὰ ἐβασάνιζαν κόσμο νὰ καταδώσῃ τὸν Γιαγκούλα. Τοὺς ἐμῆνυσε, μὴ παιδεύετε τοὺς χωριάτες γιατί θὰ χάσετε τὸ κεφάλι σας.

Τίποτα αὐτοί. Τοὺς σκότωσε καὶ αὐτοὺς φανερά καὶ παληκαρίσια. Κανένα δὲ σκότωσε ἄδικα.

— Σύμφωνα μὲ τίς ἰδέες του περὶ δικαιοσύνης, εἶπα ἐγώ.

Ὅταν ἔφυγα ἀπὸ τὸ καφενεῖο μού εἶπε κάποιος πού μ' ἐπλησίασε:

— Καλύτερα εἶνε νὰ μὴ λέτε ἐδῶ οὔτε καλὸ οὔτε κακό γιὰ τὸν Γιαγκούλα. Δὲν ξέρετε αὐτοῦ πού γυρίζετε τί σᾶς γίνεται.»

Ἡ Ἑλασσῶνα τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶχε ὡς τέσσερις χιλιάδες κατοίκους, μὰ οἱ πρὸς πολλοὶ ἦσαν πρόσφυγες ἀπὸ τὴ Θράκη κι' ἀπὸ τὴ Μικρὰν Ἀσίαν. Ἦσαν καὶ ντόπιοι πρόσφυγες ἀπὸ τὰ χωριά τῶν Χασίων καὶ τοῦ Ὀλύμπου πού εἶχαν ἀφίσει τὰ μέρη των ἀπὸ τὸν φόβο τῶν ληστῶν. Καὶ ἦσαν κάμποσοι κι' αὐτοί. Μὲ ὅλο τὸ μικρὸ τῆς πληθυσμὸς ἦ κίνησις ἦτο μεγάλη γιατί ἡ Ἑλασσῶνα εἶνε διοικητικὸ καὶ ἐμπορικὸ κέντρο σὲ ἔβδομηντα δύο χωριά. Καὶ τ' ἀποσπάσματα πού εἶχαν μαζευθῇ ἐδῶ τῆς αὖξαν τὴν κίνησι καὶ τὴ ζωηρότητα. Μὰ τίποτα-τίποτα δὲν ἔκαναν οὔτε στὴν Ἑλασσῶνα, μόνον πού ἀδείαζαν ἀπὸ τὸν κόσμο τὰ χωριά. Ἐτράβηξα στὴν Ἀστυνομία γιὰ νὰ μάθω τίς νέες εἰδήσεις, ὅμως τίποτα

βέβαιον δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ἐδῶ. Μέσα στὸ γραφεῖο τῶν ἀστυνομῶν δὲν ὑπῆρχαν φωτογραφημένοι λωποδύται. Ὑπῆρχαν φωτογραφημένα κεφάλια καὶ σώματα ληστῶν. Τὰ κεφάλια τοῦ Λαγοῦ, τοῦ Παπαγεωργίου, τοῦ Μπλαντέμη, τοῦ Κασιβελοῦ. Ἦτο καὶ ἡ φωτογραφία τοῦ Ἀποστόλου τοῦ ἀνθυπομοίραρχου, πού τὴν εἶχαν κρεμάσει οἱ συνάδελφοί του γιὰ ἀνάμνησι. Δίπλα ὅμως ἄλλες πάλι φωτογραφίες ληστῶν.

Στὸ χαγιάτι τῆς ἀστυνομίας ἦτο ξαπλωμένο κι' ἕνα μεγάλο σκυλί. Ἐκάθητο μὲ ἡσυχά σῶμα μὲ μάτι ὅμως λυπημένο. Εἶχε μίαν ἀλλοιώτικη λύπη καὶ μὲ ἐκύτταζε σὰν νὰ ἦτο ἄνθρωπος. Καμμιά φορὰ κανένας κρότος αὐτοκινήτου ἤκούετο ἢ τρέξιμο ἀλόγου στὸ καλντερίμι καὶ ὁ σκύλος ἐτέντωνε τ' αὐτιά του καὶ ἐρρίχνετο ἔξω. Ὑστερα ἤρχετο πάλι καὶ ἐκάθητο στὴ θέσι του καὶ τὰ μάτια του ἦσαν πρὸς πολὺ λυπημένα.

— Οὔτε ἄνθρωπος νὰ ἦταν δὲν θὰ εἶχε τέτοια λύπη, εἶπεν ὁ ἀστυνόμος. Ἀπὸ τότε πού χάθηκε τ' ἀφεντικό του εἶνε ὅλο ἔτσι.

Εἶχα περιέργεια νὰ μάθω τίνας ἦτο αὐτὸς ὁ σκύλος.

— Εἶνε τοῦ μακαρίτη τοῦ Ἀποστόλου, εἶπεν ὁ ἀστυνόμος. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού τὸν σκότωσαν ὁ Γιαγκούλας, τὸ σκυλί κυττάζει νὰ βρῇ τ' ἀφεντικό του. Γυρίζει μὲ τ' ἀποσπάσματα κι' ὕστερα ἔρχεται κουρασμένο καὶ ξαπλώνεται στὴν ἀστυνομία.

— Ἐχασεν ὅμως τὴν πρώτη του ζωηρότητα, εἶπεν ἕνας ἄλλος. Σχεδὸν ἐγένεν αὐτὸ τὸ ἐξυπνάτο σκυλί ἕνα σκυλί μπούφος. Δὲν ἀκούει πολὺς φορές οὔτε τὸ ὄνομά του.

Στὴν ἀστυνομίαν ἔφεραν αὐτὴ τὴν ὥρα μιὰ οἰκογένεια γιὰ ὑπόθαλψι τάχα τῶν ληστῶν. Ἦτο μιὰ βουνήσια οἰκογένεια. Δυὸ γέρονι καὶ τὰ παιδιὰ των. Δυὸ κορίτσια ὡς δεκαπέντε χρόνων. Ἦσαν καὶ οἱ τέσσερις σὰν ἀγρίμια πού τὰ κατέβασαν ἀπὸ τὸν λόγγο. Ἐτρεμαν καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ μιλήσουν. Τοὺς εἶχε πιάσει ἡ ἀρρώστια αὐτὴ πού ἐγὼ τὴν ἔλεγα κρατοφοβία. Μιὰ ἀρρώστια πού ἔκανε τοὺς ἀνθρώπους ἐδῶ νὰ προτιμῶσαν χωρὶς λόγο νὰ βγοῦν ληστές παρὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν στὸ χωριὸ των, καὶ χωρὶς νὰ φταῖνε σὲ τίποτα, ἕνα χωροφύλακα.

VI

Πάνω ἀπὸ τὴν Ἑλασσῶνα ὁ λόφος τῆς Ὀλυμπιώτισσας ἐσκέπαζε τὴν πόλιν σὰν κάλυμμα. Καὶ ὁ Ὀλυμπος χιονισμένος παράστεκεν ἀπέναντι. Μὲ τραβοῦσε καὶ τὸ μοναστήρι τῆς Ὀλυμπιώτισσας μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, πού τὴν ἱστοροῦσαν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκάς, καὶ τὸ ὕψος του. Ἀπὸ τὸ ὕψος αὐτὸ ἔγινε κι' ἐγὼ ἴσος σὲ συνειδησι μὲ τοὺς ληστές ἡ τοῦλάχιστον ἀρχισὴ νὰ τοὺς καταλαβαίνω. Κάτω στὴν Ἑλασσῶνα εἶχα ἀκούσει ὅτι οἱ καλόγηροι τῆς Ὀλυμπιώτισσας δὲν εἶχαν φιλοξενήσει λίγες φορές τοὺς ληστές. Δὲν μποροῦσα νὰ ἐξακριβώσω τὸ πρᾶγμα μὰ ἀπὸ τὸ ὕψος αὐτὸ καταλάβαινα γιὰ φυσικὸ ὅτι ἔλεγαν κάτω στὴν πόλιν οἱ Ἑλασσωνῖτες. Αὐτὸ τὸ μοναστήρι ἔχει ἡλικία ἐννεακόσων χρόνων, ἔχει καὶ τόσα τοιφλίκια, χωριά δόλκλῃρα, μύλους, χάνια, ὑποστατικά, κοπάδια ἀπὸ βόδια, πρόβατα, μουλάρια. Ὀλόκληρο κράτος ἡ Ὀλυμπιώτισσα, πού λιγοστεύει ὅμως ἡ δύναμίς του, γιατί τὰ τοιφλίκια ἀπαλλοτριώνονται καὶ οἱ δοῦλοι στοὺς καλογήρους χωριάτες γίνονται πιά ἐλεύθεροι.

Τὶ κακό ὅμως καὶ μὲ τὰ τοιφλίκια! Τὰ μέρη πού εἶχα περάσει ἦσαν ὅλα σχεδὸν τοιφλίκια, πού τὰ εἶχαν τὰ μοναστήρια καὶ οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Ἀρβανῖτες μπέηδες. Ἡ γῆ δὲν ἀνῆκε σὲ ὅποιον τὴν καλλιεργοῦσε. Καὶ αὐτὸς καὶ ἡ δουλειά του καὶ ὁ καρπὸς τῆς δουλειᾶς καὶ τοῦ ἰδιοῦτα ἀνῆκαν στὸ μπέη ἢ στὸ μοναστήρι. Μὰ ὅλο αὐτὸ τὸ σύστημα ἦτο μὴ παραπάνω ἀφορμὴ νὰ βγῇ ὁ κόσμος ληστής...

Ἀπὸ τὴν Ἑλασσῶνα στὴν Τσαρίτσα ὁ δρόμος δὲν ἦτο πρὸς πολὺ ἀπὸ μιὰ ὥρα μὲ τὰ πόδια. Ὅτι ὅμως ἐδοκίμασα στὴν Τσαρίτσα ἦτο ἄλλο πρᾶγμα.

ΒΑΝΕΡΧΑΟΥΣ: Ἡχὸ καὶ Νάρκισσος

(Μίσηρπουλ Πινάκος, Βέλακερ)